

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ВИКРИВАЧАМИ В
ОРГАНАХ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Київ – 2020

УДК 343.123.11:343.352

Авторський колектив:

Стрільців О. М. – уповноважений з антикорупційної діяльності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник; **Тіхонов С. В.** – завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, генерал поліції третього рангу; **Фодчук А. Б.** – начальник Управління запобігання корупції та проведення люстрації МВС України; **Корж Є. М.** – старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем превентивної діяльності та запобігання корупції ННІ №3 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник; **Костюк В. Л.** – завідувач наукової лабораторії з проблем превентивної діяльності та запобігання корупції ННІ №3 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник; **Пашковська М.В.** – старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем превентивної діяльності та запобігання корупції ННІ №3 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник.

Рецензенти:

Іванчик І. А. – заступник начальника Управління – начальник відділу контролю за виконанням антикорупційних програм в апараті МВС та центральних органах виконавчої влади;

Пастух І. Д. – завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Національної академії внутрішніх справ від 16 грудня 2020 року (протокол № 4)

Особливості роботи з викривачами в органах системи МВС України [Текст] : метод. рек. / [О. М. Стрільців, С. В. Тіхонов, А. Б. Фодчук та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 54 с.

Розкрито порядок здійснення перевірки посадовими особами Управління запобігання корупції та проведення люстрації МВС України, а також особами, відповідальними за реалізацію антикорупційної програми в закладах, установах, підприємствах, що належать до сфери управління МВС України, заяв і повідомлень про вчинення в системі МВС України корупційних або пов'язаних із корупцією правопорушень. Для здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних працівників, державних службовців, працівників правоохоронних органів та інших фахівців, діяльність яких пов'язана з протидією корупції.

УДК 343.123.11:343.352

© Національна академія внутрішніх справ, 2020
О. М. Стрільців, С. В. Тіхонов, А. Б. Фодчук та ін.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
I. ПРАВОВИЙ СТАТУС ВИКРИВАЧІВ	8
1.1. Поняття та права викривача.....	8
1.2. Конфіденційна (анонімна) діяльність викривачів.....	14
1.3. Правові процедури захисту викривачів.....	18
II. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З ПОВІДОМЛЕННЯМИ ПРО КОРУПЦІЮ В ОРГАНАХ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ	26
2.1. Загальні засади та принципи роботи Юридичних осіб з викривачами.....	26
2.2. Внутрішні канали юридичної особи для отримання повідомлень.....	27
2.2.1. Порядок отримання письмових повідомлень, які надходять через офіційний веб-портал Юридичної особи та електронними засобами зв'язку.....	28
2.2.2. Порядок отримання повідомлень, які надходять через спеціальну телефонну лінію.....	28
2.2.3. Порядок отримання повідомлень, що надходять поштою та під час особистого прийому викривача.....	28
2.3. Облік та реєстрація повідомлень про корупцію.....	29
2.4. Порядок попереднього розгляду повідомлень.....	30
2.5. Порядок розгляду анонімних повідомлень про корупцію.....	32
2.6. Попередня перевірка інформації, зазначеної у неанонімному повідомленні.....	33
2.7. Порядок проведення внутрішньої (службової) перевірки або розслідування за повідомленнями про корупцію.....	34
2.8. Зберігання та доступ до повідомлень про корупцію.....	35
2.9. Контроль за дотриманням порядку перевірки повідомлень про корупцію.....	35
2.10. Захист прав викривачів та їх заохочення.....	36
2.11. Повноваження уповноваженого з антикорупційної діяльності у сфері захисту викривачів.....	38
ВИСНОВКИ	40
Додаток 1	
<i>Зразок опитувального листа</i>	42
Додаток 2	
<i>Перелік корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією, за які законом встановлено кримінальну/адміністративну відповідальність, визначення підслідності кримінальних правопорушень</i>	43

Додаток 3

*Зразок листа-відповіді на (звернення, запит тощо) щодо підтвердження
Вашого статусу як викривача.....47*

Додаток 4

*Порядок ведення Реєстру проведених уповноваженою особою (підрозділом) з
антикорупційної діяльності Юридичної особи, що належить до сфери
управління МВС України, згідно з Антикорупційною програмою службових
розслідувань та перевірок, переліку відомостей, які зберігаються в ньому,
та режиму доступу до них.....48*

Додаток 5

*Форма ведення обліку проведених згідно з Антикорупційною програмою
Юридичної особи, службових розслідувань та
перевірок.....50*

Додаток 6

*Форма обліку повідомлень, отриманих від працівників Юридичної особи, про
пропозицію подарунка/неправомірної вигоди.....51*

ВСТУП

Відповідно до проведених у 2019 році досліджень «Індекс сприйняття корупції-2019» Transparency International сформувала глобальні та універсальні рекомендації для ефективної протидії корупції. З поміж інших необхідно вдосконалення законодавства щодо інституту викривачів, а саме наснажувати громадян та захищати активістів, викривачів і журналістів з контролю для забезпечення розподілу влади та посилення системи стримань і противаг¹.

Нині здійснюється низка заходів у сфері запобігання та протидії корупції, серед яких особлива роль належить викривачам. Їх діяльність пов'язана з державними органами, органами влади, місцевого самоврядування, які забезпечують умови для повідомлень про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» через спеціальні телефонні лінії, офіційні веб-сайти, засоби електронного зв'язку тощо.

Згідно вимог Закону України «Про запобігання корупції»² державний орган – орган державної влади, в тому числі колегіальний державний орган, інший суб'єкт публічного права, незалежно від наявності статусу юридичної особи, якому згідно із законодавством надані повноваження здійснювати від імені держави владні управлінські функції, юрисдикція якого поширюється на всю територію України або на окрему адміністративно-територіальну одиницю підлягає перевірці у питаннях стосовно дотримання вимог цього Закону та прийнятих відповідно до нього нормативно-правових актів, які поширюються на нього, зокрема щодо:

- утворення (визначення) уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) з питань запобігання та виявлення корупції, виконання покладених на уповноважений підрозділ (уповноважену особу) завдань, звільнення керівника уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) державного органу, юрисдикція якого поширюється на всю територію України, за умови надання згоди Національним агентством;

- підготовки, подання на погодження до Національного агентства антикорупційних програм та змін до них, їх виконання;

- призначення уповноваженої особи, відповідальної за реалізацію антикорупційної програми в юридичних особах у випадках, передбачених Законом, звільнення такої особи за умови надання згоди Національним агентством;

- створення та функціонування внутрішніх і регулярних каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції»;

1 Індекс сприйняття корупції-2019. *Transparency International* : [сайт]. URL: <https://ti-ukraine.org/research/index-sprynnyattya-koruptsiyi-2019/>

2 Про запобігання корупції. Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

- розгляду повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону;
- вжиття передбачених Законом заходів у разі виявлення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення чи одержання повідомлення про вчинення такого правопорушення працівниками відповідного об'єкта;
- захисту викривачів тощо³.

Відповідно, статтею 61 Закону прямо передбачено, що юридичні особи зобов'язані забезпечувати розробку та вжиття заходів необхідних для запобігання і протидії корупції в діяльності юридичної особи. Відповідно до цього п. 5 Положення про Міністерство внутрішніх справ України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 878, визначено, що МВС у межах повноважень, передбачених законом, здійснює заходи щодо запобігання і протидії корупції, контроль за їх реалізацією, зокрема, в територіальних органах, закладах, установах і на підприємствах, що належать до сфери управління МВС (далі – Юридичні особи)⁴.

Забезпечення та виконання антикорупційної діяльності проводиться також безпосередньо в Юридичних особах МВС (Національна поліція; Державна прикордонна служба України; Державна служба України з надзвичайних ситуацій; Національна гвардія України; Державна міграційна служба України; Головний сервісний центр МВС України). Статус, завдання, права та обов'язки уповноважених підрозділів (уповноважених осіб), порядок їх утворення (визначення) регулюється ст. 13¹ закону України «Про запобігання корупції» (далі – Закон) та Типовим положенням про уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції (далі – Типове положення).

До основних завдань уповноважених підрозділів (уповноваженої особи) належить:

- 1) організація проведення антикорупційних заходів та контроль за виконанням антикорупційного законодавства;
- 2) організація роботи з управління корупційними ризиками у діяльності органу влади;
- 3) надання методичної та консультаційної допомоги стосовно антикорупційного законодавства;
- 4) здійснення заходів з виявлення конфлікту інтересів та сприяння його врегулюванню;
- 5) перевірка стану подання декларацій та повідомлення Національного агентства про випадки їх неподання чи несвоєчасного подання;
- 6) розгляд повідомлень про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції»;

³ Про затвердження Порядку проведення перевірок організації роботи із запобігання і виявлення корупції. Наказ національного агентства з питань запобігання корупції від 27.05.2020 № 223/20 : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0520-20>

⁴ Методичні рекомендації щодо організації роботи із запобігання корупції юридичних осіб, що належать до сфери управління МВС: [Текст] метод. рек. // А.Б. Фодчук, П.І. Романюк, С.М. Бортник та ін. : Київ. 2019. URL: https://mvs.gov.ua/upload/file/metodichka_antikorupec_ya_nfoteh.pdf

7) забезпечення захисту працівників-викривачів, які повідомили про порушення вимог антикорупційного законодавства, від застосування негативних заходів впливу з боку керівника або роботодавця;

8) інформування керівника відповідного органу, Національного агентства або інших спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції про факти порушення антикорупційного законодавства тощо.

Також нормативно закріплено принцип «нульової толерантності» до будь-яких проявів корупції тобто слід вживати заходи щодо запобігання, виявлення та протидії корупції і пов'язаним з нею діям (практикам). Така позиція закріплена Типовою антикорупційною програмою юридичної особи, яка регламентує, що працівники юридичної особи, посадові особи, керівники та засновники (учасники) у своїй внутрішній діяльності, а також у правовідносинах із діловими партнерами керуються принципом «нульової толерантності»⁵.

З 1 січня 2020 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до закону України «Про запобігання корупції» щодо викривачів корупції», яким передбачено підвищення правових гарантій захисту трудових прав та умови отримання винагороди викривачем. (оф веб сайт НАЗК)

Основні зміни стосувалися включення нового учасника кримінального провадження – викривача, особливого порядку повідомлення та реагування на такі повідомлення, а також гарантій викривачів та прав викривачів на винагороду⁶.

Методичні рекомендації щодо особливостей роботи з викривачами в органах системи МВС України розроблено відповідно до вимог Закону України «Про запобігання корупції» та прийнятих на його основі нормативно-правових актів та рекомендацій із організації роботи із повідомленнями про корупцію, внесеними викривачами.

Методичні рекомендації для використання у роботі Юридичних осіб, що належать до сфери управління МВС України. Ці рекомендації мають інформаційно-роз'яснювальний характер та не встановлюють правових норм.

В методичних рекомендаціях охарактеризовано нормативно-правове регулювання діяльності юридичних осіб, що належать до сфери управління МВС та викривачів; окреслено основні напрями їх спільної діяльності з уповноваженим з питань запобігання та виявлення корупції в умовах конфіденційності. Розкрито особливості розголошення викривачів в законодавчо визначених межах; отримання інформації про стан та результати розгляду повідомлення.

Визначено, механізми захисту прав викривачів та їх близьких осіб від протиправних посягань, що реалізується в практичній діяльності відповідними державними органами, які приймають рішення про застосування заходів безпеки та безпосередньо здійснюють їх. Методичні рекомендації розраховано на науково-педагогічних працівників закладів МВС України; практичних працівників Національної поліції України, ад'юнктів, здобувачів вищої освіти вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання.

⁵ Про затвердження Типової антикорупційної програми юридичної особи Національне агентство з питань запобігання корупції рішення 02.03.2017 № 75 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0326-17>

⁶ Зміни щодо винагороди викривачам, або «ділимо шкуру невбитого ведмедя» <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/zmini-shchodo-vinagorodi-vikrivacham-abo-dilimo-shkuru-nevbitogo-vedmedya.html>

I. ПРАВОВИЙ СТАТУС ВИКРИВАЧІВ

1.1. Поняття та права викривача

Захист викривачів є одним із найдинамічніших питань у сфері боротьби з корупцією. Досвід багатьох країн свідчить, що з прийняттям нормативно-правових актів про захист викривачів, важливим є детально регламентований механізм захисту громадян, які повідомляють про правопорушення, що становлять загрозу суспільним інтересам⁷.

Однією зі сфер, яка вимагає до себе посиленої уваги, є співпраця з особами, які надають допомогу в запобіганні та протидії корупції (викривачі).

17 жовтня 2019 Верховною Радою України прийнято ініційований Президентом України Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо викривачів корупції⁸», який набрав чинності з 1 січня 2020 року. Змінами підвищено правові гарантії захисту трудових прав та умов отримання винагороди викривачами.

Юридичні особи, що належать до сфери управління МВС України у своїй роботі з викривачами користується формулюванням, поданим у Законі України «Про запобігання корупції»⁹. Так, згідно із Законом, «викривач – фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомила про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, вчинених іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв'язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання.

Крім того, з прийнятим законом змін доповнено частиною третьою статтю 272 Кодексу України про адміністративні правопорушення наступного змісту «викривач є свідком у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. Викривач має право на збереження конфіденційності інформації стосовно нього під час дачі пояснень по справі»¹⁰.

Ч.2,3 ст. 272 КУпАП: «Як свідок у справі про адміністративне правопорушення може бути викликана кожна особа, про яку є дані, що їй відомі які-небудь обставини, що підлягають установленню по даній справі.

⁷ Василичук В. І., Іванчик І. А. Захист викривачів: актуальні зміни в законодавстві України та міжнародний досвід / В. І. Василичук, І. А. Іванчик. // Актуальні питання виявлення та розкриття злочинів Національною поліцією: вітчизняний та зарубіжний досвід : матеріали Міжнар. наук.-практ. круглого столу (Київ, 19 лют. 2020 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ, 2020. – С. 32-37. <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/16926> URL:<http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/16926>

⁸ Про внесення змін до Закону України "Про запобігання корупції" щодо викривачів корупції <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/198-20>

⁹ Про запобігання корупції. Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII : Верховна Рада України [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

¹⁰ Про внесення змін до Закону України "Про запобігання корупції" щодо викривачів корупції <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/198-20>

Викривач є свідком у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. Викривач має право на збереження конфіденційності інформації стосовно нього під час дачі пояснень по справі»¹¹.

Основні зміни щодо викривачів внесені до Кримінального процесуального кодексу України стосувалися **включення нового учасника кримінального провадження – викривача**. Так статтю 3 було доповнено новим терміном **викривач** – фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, звернулася із заявою або повідомленням про корупційне кримінальне правопорушення до органу досудового розслідування (п.16-2 ст. 3 КПК України) та відповідно **учасниками кримінального провадження** є сторони кримінального провадження, потерпілий, його представник та законний представник, цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач та його представник, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт, інша особа, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, особа, стосовно якої розглядається питання про видачу в іноземну державу (екстрадицію), **заявник, у тому числі викривач**, свідок та його адвокат, понятий, заставодавець, перекладач, експерт, спеціаліст, представник персоналу органу пробації, секретар судового засідання, судовий розпорядник (п.25 ст 3 КПК України)¹².

Крім того, зазначеним законом доповнено частиною третьою статтю 60 КПК України такого змісту:

– заявник, який є викривачем, крім передбачених цією статтею прав, має право в порядку, встановленому Законом України «Про запобігання корупції», **отримувати інформацію про стан досудового розслідування**, розпочатого за його заявою чи повідомленням.

Інформація надається слідчим або прокурором у строк не більше п'яти днів з моменту подання заяви.

У кримінальному провадженні на перший погляд поняття заявник та викривач тотожні, проте аналіз ст. 60 КПК України, свідчить, що викривачу надано більше прав аніж заявнику. На викривача поширюються також права заявника, а саме:

1) отримати від органу, до якого він подав заяву, документ, що підтверджує її прийняття і реєстрацію;

1⁻¹) отримувати витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань;

2) подавати на підтвердження своєї заяви речі і документи;

3) отримати інформацію про закінчення досудового розслідування (ч. 2 ст. 60 КПК України).

¹¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення 7 груд. 1984 р. № 8073-X <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>

¹² Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квіт. 2012 року № 4651-VI <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

Заявником є фізична або юридична особа, яка звернулася із заявою або повідомленням про кримінальне правопорушення до органу державної влади, уповноваженого розпочати досудове розслідування, і не є потерпілим¹³.

Окрім того, є деякі особливості щодо початку досудового розслідування справ де учасником є викривач. Так відповідно до п. 9 ст. 214 КПК України слідчий, дізнавач протягом 24 годин з моменту внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань у письмовій формі повідомляє Національне агентство з питань запобігання корупції про початок досудового розслідування за участю викривача, підставу початку досудового розслідування та інші відомості, передбачені цією статтею.

Копія зазначеного повідомлення Національному агентству з питань запобігання корупції надається викривачу¹⁴.

Таким чином кримінально-процесуальне та адміністративне законодавство зазнало суттєвих змін із введенням в дію Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо викривачів корупції», який вдосконалив та посилив правові гарантії щодо викривачів.

Також закон передбачає *внутрішні* (способи захищеного та анонімного повідомлення інформації керівнику або уповноваженому підрозділу органу, де викривач працює, проходить службу чи навчання або на замовлення яких виконує роботу), *зовнішні* (шляхи повідомлення інформації викривачем через фізичних чи юридичних осіб, у тому числі через засоби масової інформації, журналістів, громадські об'єднання, професійні спілки тощо) та *регулярні канали* (анонімне інформування викривачем зокрема НАЗК) повідомлення про корупційні правопорушення.

При цьому НАБУ, НАЗК та інші спеціально уповноважені суб'єкти у цій сфері зобов'язані створити захищені анонімні канали зв'язку (канали онлайн зв'язку, анонімні гарячі лінії, електронні поштові скриньки та інше), через які викривач може здійснити повідомлення, гарантовано зберігаючи свою анонімність. Вимоги до захисту таких каналів зв'язку визначає НАЗК¹⁵.

В частині дотримання законодавства щодо правового захисту викривачів у зв'язку із повідомленнями про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, розширено повноваження НАЗК, а саме:

- погоджуватиме призначення та звільнення керівників уповноважених підрозділів/осіб з питань запобігання та виявлення корупції;

- здійснюватиме перевірку дотримання законодавства про захист викривачів, функціонування каналів повідомлення (але тільки регулярних, не внутрішніх);

- матиме право вносити приписи про усунення порушень трудових та інших прав викривачів і притягувати порушників до відповідальності;

¹³Ст. 60 КПК України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

¹⁴ КПК ст. 214 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

¹⁵ Васи́нчук В. І., Іванчик І. А. Захист викривачів: актуальні зміни в законодавстві України та міжнародний досвід / В. І. Васи́нчук, І. А. Іванчик. // Актуальні питання виявлення та розкриття злочинів Національною поліцією: вітчизняний та зарубіжний досвід : матеріали Міжнар. наук.-практ. круглого столу (Київ, 19 лют. 2020 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ, 2020. – С. 32-37. <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/16926> URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/16926>

– матиме право ініціювати перегляд судових рішень за участі викривача, навіть тих, де НАЗК не брало участі тощо¹⁶.

Таким чином, діяльність НАЗК спрямована на всебічний захист викривачів, що надають інформацію про корупційну діяльність.

Питання виявлення, протидії та запобігання корупції у діяльності юридичних осіб (державні органи) регламентовані Антикорупційною програмою, якою вони керуються у внутрішній діяльності дотримуючись принципу «нульової толерантності».

Повідомлення про порушення вимог закону може бути здійснене працівником відповідного органу без зазначення авторства (анонімно). Анонімне повідомлення підлягає розгляду, якщо наведена у ньому інформація стосується конкретної особи, містить фактичні дані, які можуть бути перевірені. У термін *не більше п'ятнадцяти днів* від дня його отримання. Якщо у вказаний термін перевірити інформацію, що міститься в повідомленні, неможливо, керівник відповідного органу або його заступник продовжують термін розгляду повідомлення до тридцяти днів від дня його отримання¹⁷.

Викривач – це особа, яка надає достовірну інформацію про корупційне правопорушення, якщо ця інформація стала їй відома під час її трудової, професійної, господарської, громадської діяльності.

Корупційне правопорушення – діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у частині першій ст. 3 Закону «Про запобігання корупції», за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність¹⁸.

Відмінності між викривачем та заявником полягають у тому, що закон «Про запобігання корупції» висуває вимоги до джерела, з якого викривачу стала відома інформація про корупцію.

Джерелом такої інформації може бути:

- трудова і професійна діяльність – тобто, коли про корупційні правопорушення дізнаються під час роботи,
- господарська діяльність,
- громадська діяльність,
- наукова діяльність,
- проходженням служби чи навчання,
- участь у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання.

Викривач **володіє фактичними даними** про обставини правопорушення: **місце** вчинення правопорушення, **час** його вчинення, **особу**, яка вчинила корупцію. Ця інформація може бути перевірена і підтверджує можливе вчинення корупції. Викривач може надавати документи, які підтверджують вчинення злочину.

¹⁶ Там само.

¹⁷ Методичні рекомендації НАЗК щодо організації роботи із повідомленнями про корупцію, внесеними викривачами

¹⁸ Про запобігання корупції. Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

Анонімне повідомлення підлягає розгляду, якщо наведена у ньому інформація стосується конкретної особи, містить **фактичні дані, які можуть бути перевірені**.

Анонімне повідомлення підлягає перевірці у строк не більше 15 днів від дня його отримання. Якщо у вказаний строк перевірити інформацію, що міститься в повідомленні, неможливо, керівник відповідного органу або його заступник продовжують строк розгляду повідомлення до 30 днів від дня його отримання.

У разі підтвердження викладеної у повідомленні інформації керівник відповідного органу вживає заходів щодо припинення виявленого порушення, усунення його наслідків та притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності, а у випадках виявлення ознак кримінального або адміністративного правопорушення також інформує спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції¹⁹.

Права викривача виникають з моменту повідомлення інформації про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції».

Права та гарантії захисту викривачів поширюються на **близьких осіб** викривача (ч. 3 ст. 53³ Закону України «Про запобігання корупції»). Законом не визначено термін, на який фізична особа набуває статус викривача.

Згідно ч.1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» **близькими особами викривача** є члени сім'ї, а також чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний та двоюрідний брати, рідна та двоюрідна сестри, рідний брат та сестра дружини (чоловіка), племінник, племінниця, рідний дядько, рідна тітка, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, зять, невістка, тесть, теща, свекор, свекруха, батько та мати дружини (чоловіка) сина (дочки), усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням зазначеного суб'єкта²⁰;

При цьому члени сім'ї – це:

а) особа, яка перебуває у шлюбі із викривачем, та діти викривача до досягнення ними повноліття – незалежно від спільного проживання із викривачем;

б) будь-які особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки із викривачем (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких не мають характеру сімейних), у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі.

Викривач має право:

1) бути повідомленим про свої права та обов'язки, передбачені Законом України «Про запобігання корупції»;

2) подавати докази на підтвердження своєї заяви;

¹⁹ Про запобігання корупції. Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

²⁰ Там само.

3) отримувати від уповноваженого органу, до якого він подав повідомлення, підтвердження його прийняття і реєстрації;

4) давати пояснення, свідчення або відмовитися їх давати;

5) на безоплатну правову допомогу у зв'язку із захистом прав викривача;

безоплатна правова допомога - правова допомога, що гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел

Право на безоплатну правову допомогу – гарантована Конституцією України можливість громадянина України, іноземця, особи без громадянства, у тому числі біженця чи особи, яка потребує додаткового захисту, отримати в повному обсязі безоплатну первинну правову допомогу, а також можливість певної категорії осіб отримати безоплатну вторинну правову допомогу у випадках, передбачених цим Законом ²¹;

Безоплатна вторинна правова допомога включає такі види правових послуг:

а) захист;

б) здійснення представництва інтересів осіб, які мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами;

в) складення документів процесуального характеру;

б) на конфіденційність;

7) повідомляти про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону без зазначення відомостей про себе (анонімно);

8) у разі загрози життю і здоров'ю на забезпечення безпеки щодо себе та близьких осіб, майна та житла або на відмову від таких заходів;

9) на відшкодування витрат у зв'язку із захистом прав викривачів, витрат на адвоката у зв'язку із захистом прав особи як викривача, витрат на судовий збір;

10) на винагороду у визначених законом випадках;

11) на отримання психологічної допомоги;

12) на звільнення від юридичної відповідальності у визначених законом випадках;

13) отримувати інформацію про стан та результати розгляду, перевірки та/або розслідування за фактом повідомлення ним інформації ²².

З метою ефективного здійснення заходів запобігання та протидії корупції Кабінет Міністрів України постановляє керівникам міністерств, інших центральних органів виконавчої влади утворити підрозділи (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції у межах загальної чисельності працівників апаратів міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, основним завданням якого є вжиття заходів щодо виявлення конфлікту інтересів та його усунення, виявлення сприятливих для вчинення корупційних правопорушень ризику в діяльності посадових і службових осіб органу виконавчої влади,

²¹ Про безоплатну правову допомогу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>

²² Про запобігання корупції. Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

підприємства, установи та організації, внесення керівникам пропозиції щодо усунення таких ризиків, а також розгляд повідомлення щодо причетності працівників органу виконавчої влади, підприємства, установи та організації до вчинення корупційних правопорушень²³.

Уповноважена особа визначається у разі недоцільності утворення в органі виконавчої влади, на підприємстві, в установі та організації уповноваженого підрозділу з огляду на структуру, чисельність працівників.

Таким чином, законодавець, надав широкі повноваження підрозділам (особі) з питань запобігання та виявлення корупції, які у тісній взаємодії з викривачами здійснюють заходи запобігання та протидії корупції у міністерствах, інших центральних органів виконавчої влади.

Отже, якщо особа, що повідомила про корупційне порушення, дотрималася трьох умов, вона вважається викривачем. У разі підтвердження викладеної у повідомленні інформації керівник відповідного органу вживає заходів щодо припинення виявленого порушення, усунення його наслідків та притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності, а у випадках виявлення ознак кримінального або адміністративного правопорушення також інформує спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції²⁴.

1.2. Конфіденційна (анонімна) діяльність викривачів

Важливою умовою спільної роботи викривачів та уповноваженого з питань запобігання та виявлення корупції працівниками про факти порушень антикорупційних вимог є конфіденційність²⁵.

Відповідно до законодавства працівникам гарантується конфіденційність повідомлень про виявлені **ознаки** корупційних чи пов'язаних з корупцією правопорушень в діяльності працівників, а також повідомлень про **факти підбурення особи** до вчинення корупційних чи пов'язаних з корупцією правопорушень.

Такі повідомлення можуть бути здійснені в **усній чи письмовій формі**, за допомогою каналів зв'язку, визначених у Антикорупційній програмі²⁶.

Керівник забезпечує цілодобову роботу вказаних каналів зв'язку та їхній захист від зовнішнього втручання і витоку інформації.

Не допускається подання завідомо неправдивих повідомлень.

Повідомлення працівників про виявлення ознак вчинення корупційних чи пов'язаних з корупцією правопорушень можуть бути анонімними.

Анонімне повідомлення про виявлення ознак вчинення корупційних чи пов'язаних з корупцією правопорушень може бути розглянуто лише у випадку,

²³ Питання запобігання та виявлення корупції постанова Кабінету Міністрів України від 4 вер.2013 р. № 706 затв. Типове положення про уповноважений підрозділ (особу) з питань запобігання та виявлення корупції (п. 5 підпункт 9) <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/706-2013-п>

²⁴ Про запобігання корупції. Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

²⁵ Про затвердження Типової антикорупційної програми юридичної особи. Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 02.03.2017 № 75 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0326-17>.

²⁶ Там само.

коли наведена у ньому інформація стосується конкретного працівника та містить фактичні дані, які можуть бути перевірені.

Перевірку інформації, викладеної в повідомленні, здійснює Уповноважений, а якщо повідомлення стосується дій самого Уповноваженого - працівник, визначений керівником.

Будь-які дані, що дають можливість ідентифікувати особу, яка повідомила Уповноваженого про факти підбурення до вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення або про виявлення ознак порушення вимог Антикорупційної програми, вчинення працівниками чи іншими особами корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, належать до конфіденційної інформації та охороняються згідно з законом.

Конфіденційною є інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень. Конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом ²⁷.

Уповноважений та особи, залучені ним до перевірки викладеної у повідомленні інформації, не в праві її розголошувати.

Правові гарантії викривачів полягають в їх конфіденційній та анонімній діяльності, а також в особливостях правової процедури розголошення викривача.

Розголошення викривача

Законодавець у ст. 53-5 Закону України «Про запобігання корупції» передбачив право викривача на конфіденційність та анонімність, а саме заборонено розкривати інформацію про особу викривача, його близьких осіб або інші дані, які можуть ідентифікувати особу викривача, його близьких осіб, третім особам, які не залучаються до розгляду, перевірки та/або розслідування повідомлених ним фактів, а також особам, дій або бездіяльності яких стосуються повідомлені ним факти, крім випадків, установлених законом.

У разі якщо законом дозволяється без згоди викривача ухвалення обґрунтованого рішення про розголошення інформації про викривача або інформації, яка може ідентифікувати особу викривача, викривач повинен бути повідомлений про це не пізніше ніж за 18 робочих днів до дня розкриття відповідної інформації ***шляхом вручення йому повідомлення*** про розкриття інформації про особу викривача ***під розписку*** де вказано підстави такого розголошення, коло осіб, яким буде розголошена інформація.

За незаконне розкриття відомостей про викривача настає відповідальність, передбачена законом.²⁸

Окрім того, правовий статус викривача передбачає його право на отримання інформації про стан та результати розгляду, перевірки та/або розслідування у зв'язку із здійсненням ним повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень.

²⁷ Про інформацію 2 жовтня 1992 року № 2657-XII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>

²⁸ Про запобігання корупції. Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

Інформація, надається викривачу за його заявою органом, юридичною особою, посадовою або службовою особою, відповідальною за розгляд, проведення перевірки та/або розслідування у зв'язку із здійсненим викривачем повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, не пізніше п'яти днів після отримання заяви, а також за кінцевими результатами розгляду, перевірки та/або розслідування ²⁹.

ВИНАГОРОДА

Великий резонанс у юристів щодо застосування на практиці викликав Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо викривачів корупції», який набрав чинності 01.01.2020 р. у частині забезпечення прав викривачів на винагороду.

Винагороду можна буде отримати, якщо була повідомлена інформація про злочини, грошовий розмір предмета якого або завдані державі збитки від якого у 5 тис. і більше разів перевищують розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на час вчинення злочину.

Розмір такої винагороди становить 10% від грошового розміру предмета корупційного злочину або розміру завданих державі збитків від злочину після ухвалення обвинувального вироку суду. Розмір винагороди не може перевищувати 3 тис. мінімальних заробітних плат, встановлених на час вчинення злочину.

Для прикладу, у 2020 р. мінімальний розмір такої винагороди становитиме $10\% * 5000 * 1051 \text{ грн} = 525\,500,00 \text{ грн}$, а максимальний розмір такої винагороди становитиме $3000 * 5000,00 \text{ грн} = 15\,000\,000,00 \text{ грн}$.

Також робимо висновок, що на винагороду не варто розраховувати особам, які повідомили про злочин, розмір неправомірної вигоди в якому становить менше ніж 5 255 000,00 грн або розмір збитків державі є меншим від такої суми³⁰.

У випадках повідомлення декількома викривачами різної інформації про один і той самий корупційний злочин, у тому числі інформації, що доповнює відповідні факти, розмір винагороди розподіляється у рівних частинах між такими викривачами ³¹.

У кожному випадку суд встановлює конкретний розмір винагороди, що підлягає виплаті, з урахуванням критеріїв персональності та важливості інформації.

У разі відсутності хоча б одного із критеріїв суд прийматиме рішення про відмову у виплаті винагороди.

Викривач має право представляти свої інтереси під час розгляду питання щодо виплати йому винагороди особисто і через представника – адвоката (у тому числі анонімно, але до вирішення питання виплати йому винагороди). З метою захисту персональних даних анонімного викривача після їх розкриття

²⁹ Там само Ст. 53-6.

³⁰ Зміни щодо винагороди викривачам, або «ділимо шкуру неубитого ведмедя» <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/zmini-shchodo-vinagorodi-vikrivacham-abo-dilimo-shkuru-nevbitogo-vedmedya.html>

³¹ Ст. 53-7. Про запобігання корупції. Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>. (дата звернення 03.09.2020)

для суду можуть бути здійснені, зокрема, такі заходи безпеки, як забезпечення конфіденційності відомостей про особу та/або закритий судовий розгляд.

Викривач має право оскаржити судові рішення в частині, що стосується його інтересів під час вирішення питання виплати йому винагороди як викривачу.

Винагорода виплачується викривачу за рахунок Державного бюджету України органами державного казначейства за процедурою безспірного списання.

Прогалини у законодавстві щодо винагороди викривачу потребують їх врегулювання, так 26.02.2020 р. був зареєстрований Проект Закону «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України (щодо питання про виплату винагороди викривачу)» № 3127. При цьому ініціатори зазначають, що необхідність внесення змін викликана, насамперед, існуванням прогалин у законодавстві щодо виплати винагороди викривачу, який використовує конфіденційність шляхом зміни відомостей про своє прізвище, ім'я, по батькові та іншої інформації про себе на псевдонім. В результаті цього Державна казначейська служба України не матиме можливості перерахувати винагороду викривачу, тому що вирок суду, яким наразі пропонується встановити розмір винагороди викривача, міститиме псевдонім та іншу змінену інформацію про викривача.

Тобто анонімність і конфіденційність викривачів фактично передбачена в чинному законодавстві України, натомість через таку конфіденційність та анонімність викривача у разі присудження йому винагороди майже неможливо буде виконати судові рішення. Тому змінами пропонується виносити окрему ухвалу від вироку суду (яка надаватиметься лише викривачу або його представнику) із зазначенням дійсних даних викривача задля забезпечення можливості отримання виплати. При цьому зберігатиметься конфіденційність даних викривача.

Загалом, зміни щодо викривача, прийняті ще 17.10.2019 р., викликають багато питань, адже досі є відкритим врегулювання питання щодо відповідальності викривачів як за завідомо неправдиве повідомлення про злочин (ст. 383 КК України), так і за завідомо неправдиві показання свідка (ст. 384 КК України) та за провокацію, адже поняття «викривач» ставить під сумнів наявність вчинення умисного діяння щодо завідомо неправдивого повідомлення про злочин і зводить повідомлення викривача до суб'єктивної думки та суб'єктивного переконання.

Отже, згодом побачимо, як на практиці запрацює механізм інструменту «викривач корупції» та чи не буде він використовуватися зі зловживаннями.

Звертаємо увагу, що право на винагороду не має особа, яка:

1) повідомила про корупційний злочин у рамках угоди у кримінальному провадженні або яка є співучасником корупційного злочину, про який вона повідомила;

2) повідомила про корупційний злочин як викривач, маючи при цьому можливість для здійснення офіційного повідомлення про виявлений злочин у межах реалізації своїх службових повноважень³².

Таки чином, правові гарантії викривачів такі як конфіденційність, анонімність, а також особлива процедура розголошення викривача, що передбачені чинним законодавством в деякій мірі є перешкодою для присудження винагороди судовим рішенням, тому ми підтримуємо думку щодо винесення окремої ухвали від вироку суду (яка надаватиметься лише викривачу або його представнику) із зазначенням дійсних даних викривача задля забезпечення можливості отримання виплати. При цьому зберігатиметься конфіденційність даних викривача.

1.3. Правові процедури захисту викривачів

Викривачі та їх близькі особи перебувають під захистом держави відповідно до ч.1 та 2 ст. 53 Закону України «Про запобігання корупції».

За наявності загрози життю, житлу, здоров'ю та майну викривачів, їх близьких осіб у зв'язку із здійсненням повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону правоохоронними органами до них можуть бути застосовані правові, організаційно-технічні заходи, передбачені Законом України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»³³.

Наявність реальної загрози життю, здоров'ю, житлу і майну викривачів (їх членів сімей та близьких родичів) є підставою для вжиття заходів забезпечення безпеки.

Реальність загрози встановлюється в кожному окремому випадку виходячи з конкретних обставин з урахуванням як об'єктивного, так і суб'єктивного критеріїв (змісту, часу, способу, інтенсивності погрози, даних, що характеризують особу, яка її висловлює, стосунків останньої з особою, яка бере участь у судочинстві)³⁴.

Приводом для вжиття заходів **забезпечення безпеки учасників** кримінального судочинства, членів їх сімей та близьких родичів може бути:

- а) **заява учасника** кримінального судочинства, члена його сім'ї або близького родича;
- б) **звернення керівника** відповідного державного органу;
- в) **отримання оперативної** та іншої інформації про наявність загрози життю, здоров'ю, житлу і майну зазначених осіб³⁵.

³² Викривачі корупції Які умови отримання винагороди викривачем? Офіційний веб сайт НАЗК <https://nazk.gov.ua/uk/pro-nazk/>

³³ Ст 53 Про запобігання корупції. Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

³⁴ Постанова Пленуму Верховного Суду України № 10 від 18.06.99 Про застосування законодавства, що передбачає державний захист суддів, працівників суду і правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у судочинстві: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-99>

³⁵ Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12>

Механізм захисту прав викривачів та їх близьких осіб від протиправних посягань, реалізується в практичній діяльності відповідними державними органами, які:

- а) приймають рішення про застосування заходів безпеки;
- б) здійснюють заходи безпеки³⁶.

Рішення про застосування заходів безпеки приймається слідчим, дізнавачем, прокурором, судом, у провадженні яких знаходяться кримінальні провадження щодо кримінальних правопорушень, у розслідуванні чи судовому розгляді яких брали або беруть участь особи, зазначені у статті 2 Закону, а також органом (підрозділом), що здійснює оперативно-розшукову діяльність, щодо осіб, які брали участь або сприяли виявленню, попередженню, припиненню кримінальних правопорушень.

Здійснення заходів безпеки покладається за підслідністю на органи служби безпеки, Державного бюро розслідувань, органи внутрішніх справ, органи Національної поліції або Національне антикорупційне бюро України, у складі структур яких з цією метою створюються спеціальні підрозділи. Безпеку осіб, яких беруть під захист, якщо кримінальні провадження знаходяться у провадженні податкової міліції або суду, забезпечує за їх рішенням відповідно орган служби безпеки, Державного бюро розслідувань, орган внутрішніх справ, орган Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України або орган чи установа виконання покарань, слідчий ізолятор.

Слід зазначити, що відомості про заходи безпеки та осіб, взятих під захист, *є інформацією з обмеженим доступом*.

Органи, які забезпечують безпеку, зобов'язані:

а) негайно реагувати на кожен випадок протиправних дій, що став їм відомим, стосовно осіб, зазначених у статті 2 Закону, вчинених у зв'язку з їх сприянням судочинству;

б) забезпечувати захист життя, здоров'я, житла і майна відповідно до характеру загрози;

в) своєчасно повідомляти осіб, взятих під захист, про зміну або скасування заходів щодо їх безпеки.

Органи, які забезпечують безпеку, повинні дотримувати законності і ставитися з повагою до прав та свобод громадян³⁷.

Серед заходів забезпечення безпеки викривачів (членів сімей та близьких родичів) законодавець у ст. 7 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» **визначив перелік:**

а) особиста охорона, охорона житла і майна;

У разі необхідності житло і майно осіб взятих під захист можуть бути обладнані засобами протипожежної та охоронної сигналізації, можуть бути замінені номери їх квартирних телефонів і державні номерні знаки транспортних засобів, що їм належать. Здійснюються особиста охорона,

³⁶ Там само.

³⁷ Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві 23 грудня 1993 року № 3782-ХІІ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12> (Ст. 6)

охорона житла і майна органами, які забезпечують безпеку³⁸.

б) видача спеціальних засобів індивідуального захисту і сповіщення про небезпеку;

В разі наявності небезпеки для життя і здоров'я осіб, взятих під захист, їм можуть видаватися спеціальні засоби індивідуального захисту та сповіщення про небезпеку³⁹.

в) використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження;

В разі наявності загрози вчинення насильства або інших протиправних дій щодо осіб, взятих під захист, за письмовою заявою цих осіб або за їх письмовою згодою може проводитися прослуховування телефонних та інших переговорів. У ході прослуховування цих переговорів може застосовуватися звукозапис⁴⁰.

г) заміна документів та зміна зовнішності;

У разі необхідності можуть бути проведені заміна документів, що посвідчують особу, інших документів особи, взятої під захист, а також зміна її зовнішності⁴¹.

д) зміна місця роботи або навчання;

Якщо усунення загрози безпеці особи, взятої під захист, вимагає залишення старого місця роботи або навчання, цій особі за її клопотанням чи її згодою допомагають влаштуватися на нове місце роботи або навчання.

Час вимушеного прогулу особи, взятої під захист, включається до трудового стажу, а за вказаний період виплачується компенсація, при більш низькому заробітку на новому місці роботи виплачується різниця у заробітній платі відповідно до чинного законодавства і в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України⁴².

е) переселення в інше місце проживання;

Особи, взяті під захист, з метою забезпечення їх безпеки можуть бути тимчасово або постійно переселені в інше місце проживання.

Вирішення питань переселення в інше місце проживання особи, надання жилої площі, матеріальної допомоги в розмірі мінімальної заробітної плати та працевлаштування забезпечується органом, який прийняв рішення про застосування заходів безпеки, в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

В разі тимчасового переселення в інше місце проживання жила площа за постійним місцем проживання підлягає бронюванню.

³⁸ Стаття 8. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві 23 грудня 1993 року № 3782-XII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12>

³⁹ Стаття 9 Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві 23 грудня 1993 року № 3782-XII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12>

⁴⁰ Стаття 10. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві 23 грудня 1993 року № 3782-XII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12>

⁴¹ Стаття 11. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві 23 груд. 1993 р. № 3782-XII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12>

⁴² Стаття 12. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві 23 груд. 1993 р. № 3782-XII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12>

Заміна документів, зміна зовнішності та переселення в інше місце проживання можуть бути проведені лише за клопотанням або за згодою особи, взятої під захист, а також за санкцією прокурора або ухвалою суду і тільки у виняткових випадках за наявності обставин, коли загроза життю та безпеці особи, взятої під захист, не може бути усунута іншими заходами⁴³.

є) поміщення до дошкільної виховної установи або установи органів соціального захисту населення;

Для забезпечення безпеки неповнолітніх за письмовою згодою батьків або інших законних представників вони можуть бути тимчасово поміщені до дошкільних виховних установ, а повнолітні непрацездатні особи - до установ органів соціального захисту населення⁴⁴.

ж) забезпечення конфіденційності відомостей про особу;

Нерозголошення відомостей про осіб, взятих під захист, може здійснюватися шляхом:

- обмеження відомостей про особу в матеріалах перевірки (заявах, поясненнях тощо), а також протоколах слідчих дій та інших матеріалах кримінального провадження, заміни прізвища, імені, по батькові в цих документах псевдонімами за постановою органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, слідчого, дізнавача, прокурора або за ухвалою слідчого судді, суду про зміну анкетних даних. Ці постанови (ухвали) до матеріалів справи не приєднуються, а зберігаються окремо в органі, у провадженні якого знаходиться кримінальне провадження;

- проведення упізнання особи поза візуальним та аудіоспостереженням того, кого впізнають, з дотриманням вимог кримінального процесуального законодавства;

- неоголошення будь-яким способом дійсних анкетних даних про осіб, які взяті під захист і підлягають виклику в судове засідання;

- виклику до суду цієї особи виключно через орган, який здійснює заходи безпеки;

- накладення тимчасової заборони на видачу відомостей про особу, взятую під захист, адресними бюро, паспортними службами, підрозділами державтоінспекції, довідковими службами АТС та іншими державними інформаційно-довідковими службами⁴⁵.

з) закритий судовий розгляд;

У випадках, коли цього потребують інтереси безпеки осіб, взятих під захист, за мотивованою ухвалою суду може проводитися закрите судове засідання.

У випадках та в порядку, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України, для забезпечення безпеки учасника кримінального

⁴³ Стаття 13. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві 23 груд. 1993 р. № 3782-ХІІ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12>

⁴⁴ Стаття 14 Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві 23 груд. 1993 р. № 3782-ХІІ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12>

⁴⁵ Стаття 15. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві 23 груд. 1993 р. № 3782-ХІІ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12>

провадження, суд за власною ініціативою або за клопотанням учасників кримінального провадження може прийняти рішення про проведення допиту учасника кримінального провадження з використанням відеоконференції при трансляції з іншого приміщення, в тому числі у спосіб, що унеможливорює ідентифікацію особи, яка дає показання ⁴⁶.

Проте, з урахуванням характеру і ступеня небезпеки для життя, здоров'я, житла та майна осіб, взятих під захист, **можуть здійснюватися й інші заходи безпеки** ⁴⁷

У разі відмови особи, яка бере участь у кримінальному судочинстві, від захисту заходи безпеки щодо такої особи, передбачені статтями: 9 (видача спеціальних засобів індивідуального захисту і сповіщення про небезпеку) 11 (заміна документів та зміна зовнішності); 12 (зміна місця роботи або навчання); 13 (переселення в інше місце проживання); 14 (поміщення до дошкільної виховної установи або установи органів соціального захисту населення); 15 забезпечення конфіденційності даних про особу та 16 (закрите судові засідання) Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», не проводяться.

За наявності загрози настання тяжких наслідків за санкцією прокурора або за ухвалою суду стосовно цих осіб можуть здійснюватися заходи щодо особистої охорони, охорони житла і майна, використовуватися технічні засоби контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів ⁴⁸.

Створення умов, що забезпечують захист осіб, які надають допомогу в запобіганні, виявленні та протидії корупції здійснюють в межах своїх повноважень уповноважений або керівник. Інформація про працівника, який повідомив про ознаки порушення вимог Антикорупційної програми, не може бути розголошена, крім випадків, встановлених законом.

Його не може бути звільнено чи примушено до звільнення, притягнуто до дисциплінарної відповідальності чи піддано з боку керівництва іншим негативним заходам впливу (переведення, атестація, зміна умов праці, відмова в призначенні на вищу посаду, скорочення заробітної плати тощо) або загрози таких заходів впливу у зв'язку з повідомленням ним про порушення вимог антикорупційного законодавства.

У разі витоку конфіденційної інформації про викривача керівник юридичної особи, Уповноважений за заявою такого працівника або за власною ініціативою повинен невідкладно вжити заходів для уникнення настання негативних наслідків для викривача, пов'язаних з таким розголошенням.

⁴⁶ Ст. 16 Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві 23 груд. 1993 р. № 3782-XII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12>

⁴⁷ Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві 23 груд. 1993 р. № 3782-XII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12>

⁴⁸ Стаття 17. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві 23 груд. 1993 р. № 3782-XII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12>

Заходи для захисту викривача визначаються засновниками (учасниками) або керівником спільно з Уповноваженим і впроваджуються за умови письмової згоди працівника⁴⁹.

У разі наявності інформації, що свідчить про ознаки порушення працівниками вимог Антикорупційної програми, здійснюються такі заходи:

1) призначається у встановленому Антикорупційної програми порядку внутрішнє розслідування з метою підтвердження чи спростування інформації про ймовірне порушення;

2) за наявності достатніх підстав за результатами внутрішнього розслідування керівник накладає дисциплінарне стягнення відповідно до закону.

Дисциплінарні стягнення накладаються керівником на працівників відповідно до норм законодавства про працю⁵⁰.

Підтвердження статусу викривача⁵¹ здійснюється документально повідомленням про можливі факти корупційних правопорушень:

копія відповіді органу (закладу, установи, організації або юридичної особи) на повідомлення (заяву, скаргу тощо) викривача (зразок додається)⁵²;

1) копія листа органу (закладу, установи, організації або юридичної особи) про результати попередньої перевірки за повідомленням викривача про можливі факти корупційних правопорушень;

2) копія повідомлення Національному агентству про початок досудового розслідування за участю викривача;

3) копія повідомлення Національному агентству про участь викривача у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією;

4) витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань, до якого внесені відомості про заявника (викривача) у справі про корупційний злочин;

5) інші документи, видані уповноваженими органами, які підтверджують, що особа є викривачем у зв'язку із повідомленням нею інформації про можливі факти корупційних правопорушень.

Відповідальність викривача полягає в тому, що викривач **не несе юридичної відповідальності** за повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, поширення зазначеної у повідомленні інформації, незважаючи на можливе порушення таким повідомленням своїх службових, цивільних, трудових чи інших обов'язків або зобов'язань.

Викривач звільняється від цивільно-правової відповідальності за майнову та/або моральну шкоду, завдану внаслідок здійснення повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, **крім випадку здійснення завідомо неправдивого**

⁴⁹ Про затвердження Типової антикорупційної програми юридичної особи рішення НАЗК від 02.03.2017 № 75 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0326-17> (дата доступу 03.09.2020)

⁵⁰ Про затвердження Типової антикорупційної програми юридичної особи рішення НАЗК від 02.03.2017 № 75 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0326-17> (дата доступу 03.09.2020)

⁵¹ Роз'яснення НАЗК № 5 від 23.06.2020 Щодо правового статусу викривача

⁵² Зразок листа-відповіді щодо підтвердження Вашого статусу як викривача.

повідомлення. У разі неумисного повідомлення викривачем недостовірної інформації вона підлягає спростуванню у порядку, визначеному Цивільним кодексом України⁵³.

Законодавець у ст. 53-8 Закону України «Про запобігання корупції» перебачив виключення щодо відповідальності викривача за завідомо неправдиве повідомлення. Так, об'єктивна сторона злочину передбаченого ч. 1 ст. 383 КК України полягає в завідомо неправдивому, тобто такому, що не відповідає дійсності, повідомленні про вчинення злочину, яке направлене суду, прокурору, слідчому або органу дізнання, і злочин вважається закінченим з моменту надходження такого повідомлення до цих адресатів, незалежно від того, порушена кримінальна справа чи ні⁵⁴.

В свою чергу адміністративна або кримінальна відповідальність настає за порушення прав викривача

адміністративна – за незаконне розголошення інформації про викривача, його близьких осіб чи інформації, що може ідентифікувати особу викривача, його близьких осіб, яка стала відома у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень, штраф від 1000 до 2500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на 1 рік (частина друга статті 172-8 Кодексу України про адміністративні правопорушення);

кримінальна – за незаконне звільнення працівника з роботи у зв'язку з повідомленням ним як викривачем про вчинення іншою особою корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» штраф від 2000 до 3000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років, або виправними роботами на строк до 2 років (частина перша статті 172 Кримінального кодексу України)⁵⁵.

З прийняттям Закону України «Про внесення змін до закону України «Про запобігання корупції» щодо викривачів корупції», який передбачає підвищення правових гарантій захисту викривачів **з'явилися нові повноваження уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції у сфері захисту викривачів:**

- організація роботи внутрішніх каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», отримання та організація розгляду повідомленої через такі канали інформації;

- співпраця з викривачами, забезпечення дотримання їхніх прав та гарантій захисту, передбачених законом;

⁵³ Стаття 53⁸. Ст. 53-7. Про запобігання корупції. Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>. (дата звернення 03.09.2020)

⁵⁴ ККС ВС надав пояснення щодо завідомо неправдивого повідомлення про злочин URL: <https://legalhub.online/sudova-praktyka/kks-vs-nadav-poyasnennya-shhodo-zavidomo-nepravdyvogo-povidomlennya-pro-zlochyn/>

⁵⁵ Викривачі корупції Офіційний веб сайт НАЗК <https://nazk.gov.ua/uk/departament-organizatsiyi-roboty-iz-zapobigannya-ta-vyuvavlennya-korupsiyi/metodychni-rekomendatsiyi/>

– надання працівникам відповідного органу чи юридичної особи або особам, які проходять у них службу чи навчання, чи виконують певну роботу, методичної допомоги та консультацій щодо повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» та захисту викривачів, проведення внутрішніх навчань з цих питань.

Крім того, з'явилися нові права уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції у сфері захисту викривачів з 01 січня 2020 року, а саме уповноважений має право:

– витребувати від інших структурних підрозділів відповідного органу чи юридичної особи документи та робити чи отримувати їх копії;

– викликати та опитувати осіб, дій або бездіяльності яких стосуються повідомлені викривачем факти, у тому числі керівника, заступників керівника органу, установи, організації;

– звертатися до Національного агентства щодо порушених прав викривача, його близьких осіб;

– вносити подання керівнику відповідного органу чи юридичної особи про притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності за порушення Закону України «Про запобігання корупції»;

– виконувати інші визначені законом повноваження, спрямовані на всебічний розгляд повідомлень викривачів та захист їхніх прав та свобод ⁵⁶.

Керівники та заступники керівників відповідних підрозділів чи відповідальні посадові особи, до повноважень яких належить організація роботи внутрішніх каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень закону, отримання та організація розгляду повідомленої через них інформації, співпраця з викривачами, підзвітні і відповідальні у своїй діяльності лише перед керівником відповідного органу чи юридичної особи.

Керівник уповноваженого підрозділу з питань запобігання та виявлення корупції має визначити окрему особу, відповідальну за реалізацію повноважень із захисту викривачів ⁵⁷.

⁵⁶ Викривачі корупції Офіційний веб сайт НАЗК <https://nazk.gov.ua/uk/departament-organizatsiyi-roboty-iz-zapobigannya-ta-vyyavlennya-korupsiyi/metodychni-rekomendatsiyi/>

⁵⁷ 53⁻⁹; Стаття 53⁻⁸; Ст. 53-7. Про запобігання корупції. Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>. (дата звернення 03.09.2020)

II. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З ПОВІДОМЛЕННЯМИ ПРО КОРУПЦІЮ В ОРГАНАХ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ

2.1. Загальні засади та принципи роботи Юридичних осіб з викривачами

Послідовність дій Юридичних осіб щодо отримання, реєстрації, розгляду й обліку повідомлень про можливі факти корупційних правопорушень і правопорушень, пов'язаних з корупцією, а також інших порушень вимог Закону України «Про запобігання корупції» (далі – повідомлення про корупцію), а також дій, спрямованих на захист викривачів, які звертаються із зазначеними вище повідомленнями.

Правовою основою регулювання відносин, що виникають у сфері запобігання корупції є: Конституція України, міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, Закон України «Про запобігання корупції» та іншими законами, а також прийнятими на їх виконання іншими нормативно-правовими актами.

Діяльність Юридичні особи організовується з урахуванням вимог:

- Закону України «Про безоплатну правову допомогу»;
- Закону України «Про інформацію»;
- Закону України «Про звернення громадян»;
- Закону України «Про захист персональних даних»;
- Вимог до захисту анонімних каналів зв'язку, через які здійснюються повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», затвердженого наказом НАЗК від 02.04.2020 № 127/20;
- Положення про порядок роботи зі зверненнями громадян і організації їх особистого прийому в системі Міністерства внутрішніх справ України, затвердженого наказом МВС України від 10.10.2004 № 1177;

1.3. Терміни в цьому Порядку вживаються у значеннях, наведених у законах України «Про запобігання корупції», «Про інформацію», Положенні про порядок роботи зі зверненнями громадян і організації їх особистого прийому в системі Міністерства внутрішніх справ України, затвердженому наказом МВС України від 10.10.2004 № 1177.

Організація роботи з повідомленнями про корупцію ґрунтується на таких засадах:

- 1) знання та обізнаність (інформування про можливість подати повідомлення та повноваження органу щодо його розгляду);
- 2) законність (неухильне дотримання вимог чинного законодавства);
- 3) доступність (забезпечення безперешкодного доступу для подання повідомлення, процес подання таких повідомлень має бути зручним);
- 4) довіра (інформування про виконання державних гарантій захисту осіб, які повідомляють про корупцію, зокрема викривачів);
- 5) відповідальність (забезпечення керівництвом Юридичної особи роботи з повідомленнями про корупцію);

- 6) ефективність реагування на випадки порушення вимог Закону;
- 7) прозорість (інформування викривачів про те, як розглядаються їхні повідомлення);
- 8) аналіз та вивчення (систематичний перегляд і коригування організації роботи з повідомленнями).

Принципи організації роботи з повідомленнями про корупцію:

- 1) доброчесність – поведінка працівників Юридичної особи, яка має відповідати вимогам Закону та загально визнаним етичним нормам, пріоритету державним інтересам, політична нейтральність, компетентність і ефективність, утримання від виконання незаконних рішень чи доручень та ін.;
- 2) захист прав викривача – Юридичної особи, які мають доступ до повідомлень, повинні розуміти ризики викривачів, пов'язані з поданням повідомлень, а також подальшим встановленням фактів порушенням вимог Закону;
- 3) конфіденційність: у процесі збору, використання та збереження інформації Юридичні особи повинні виконувати вимоги законодавства щодо нерозголошення інформації про викривача;
- 4) зворотній зв'язок: рекомендується підтримувати зв'язок з викривачем, навіть якщо повідомлення надане анонімно;
- 5) неупередженість: повідомлення слід розглядати по суті та без жодних упереджень, які можуть виникати в результаті попередніх контактів викривача з Юридичною особою;
- 6) об'єктивність: одержаній при розгляді повідомлення інформації має бути дана повна та об'єктивна оцінка;
- 7) рівність: слід забезпечити однакове ставлення до всіх осіб, які повідомляють про корупції, зокрема викривачів, незалежно від віку, статі, національності, віросповідання тощо.

2.2. Внутрішні канали юридичної особи для отримання повідомлень

Повідомлення про порушення вимог Закону може бути як письмовим, так і усним. В Юридичній особі створюються та забезпечується функціонування таких внутрішніх каналів для отримання повідомлень про корупцію:

- поштою (письмове повідомлення);
- особистий прийом (письмове повідомлення);
- офіційний веб-портал (письмове повідомлення);
- електронна поштова скринька Уповноваженого (письмове повідомлення);
- спеціальна телефонна лінія (анонімна гаряча лінія) (усне повідомлення).

Юридичні особи забезпечують захищеність вказаних вище каналів зв'язку відповідно до Вимог до захисту анонімних каналів зв'язку, через які здійснюються повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», затверджених наказом НАЗК від 02.04.2020 № 127/20.

2.2.1. Порядок отримання письмових повідомлень, які надходять через офіційний веб-портал Юридичної особи та електронними засобами зв'язку

Для отримання повідомлень через веб-портал на головній сторінці та /або у розділі «Запобігання корупції» забезпечується створення підрозду «Повідом про корупцію!» та підрозділ «Зворотній зв'язок». Правом доступу до інформації цього розділу/підрозділу веб-порталу Юридичної особи наділений лише уповноваженому з антикорупційної діяльності (далі – Уповноважений).

Спілкування з особами, які повідомляють про корупцію, Уповноважений здійснює засобами електронного зв'язку із спеціалізованої електронної адреси, право доступу до якої має лише він.

Для ефективного прийому повідомлень під час спілкування з особами, використовується опитувальний лист (додаток 1*).

2.2.2. Порядок отримання повідомлень, які надходять через спеціальну телефонну лінію

З метою прийому телефонних дзвінків від осіб, які бажають повідомити про корупцію, в Юридичній особі створюється окрема спеціальна телефонна лінія (анонімна гаряча лінія) з окремим телефонним апаратом, право доступу до якої має лише Уповноважений.

Номер телефону, за яким працює спеціальна телефонна лінія, підлягає публікації на офіційному веб-порталі Юридичної особи у розділі «Запобігання корупції».

Спеціальна телефонна лінія працює в робочі дні з понеділка по п'ятницю згідно графіку робочого часу Юридичної особи (з перервою).

Для ефективного прийому повідомлень під час спілкування з особами, використовується опитувальний лист (додаток 1*).

Якщо під час телефонної розмови неможливо встановити суть можливого правопорушення, Уповноважений пропонує викривачу звернутися до Юридичної особи письмово або направити повідомлення через офіційний веб-портал або на електронну пошту Уповноваженого. Небажання викривача надати інформацію про себе не є підставою для відмови у прийнятті його повідомлення.

2.2.3. Порядок отримання повідомлень, що надходять поштою та під час особистого прийому викривача

Письмові повідомлення про корупцію, які надходять поштою до Юридичної особи, в установленому порядку підлягають обов'язковому прийняттю, реєстрації та первинному розгляду з метою визначення їх належності до компетенції та призначення за ними конкретного виконавця.

Особистий прийом викривачів проводиться в Уповноваженим, а у разі його відсутності або необхідності комплексного вирішення проблемного питання, й іншими особами, які визначені керівництвом, та мають право приймати рішення з питань, що входять до їх компетенції.

Графік особистого прийому громадян Уповноваженим затверджується та підлягає опублікуванню на офіційному веб-порталі Юридичної особи.

Порядок проведення особистого прийому відбувається відповідно до Положення про порядок роботи зі зверненнями громадян і організації їх

особистого прийому в системі Міністерства внутрішніх справ України, затверджене наказом МВС України від 10.10.2004 № 1177.

Усі повідомлення про корупцію, подані на особистому прийомі, обов'язково реєструються. Якщо вирішити порушені в усному зверненні питання безпосередньо на особистому прийомі неможливо, вони розглядаються в тому самому порядку, що й письмові звернення. При цьому про усне звернення посадовою особою, яка здійснює особистий прийом, складається відповідна довідка. Про результати розгляду звернення викривач повідомляється письмово або усно (за його бажанням).

Дані про особу, що звернулася до Юридичної особи на особистий прийом, короткий зміст питань, з якими вона звернулася, а також відмітка про взяття на контроль і результати розгляду звернення вносяться до журналу реєстрації звернень громадян, що надійшли під час особистого прийому, або до електронно-реєстраційної картки.

Для ефективного прийому повідомлень під час спілкування з особами, використовується опитувальний лист (додаток 1).

2.3. Облік та реєстрація повідомлень про корупцію

Інформація, яка міститься у повідомленнях, що надходять через спеціальну телефонну лінію, веб-портал, на електронну поштову скриньку Уповноваженого, під час особистого прийому, обліковуються Уповноваженим за формою, визначеною у додатку 2*. Після їх обліку Уповноважений оформлює отриману інформацію у вигляді доповідної записки на ім'я керівника Юридичної особи та передає її до відділу документування службової діяльності у день її надходження або на наступний робочий день, якщо таке повідомлення надійшло у вихідні, святкові та неробочі дні (поза робочим часом), для реєстрації та подальшого інформування керівника.

Повідомлення, які надійшли поштою, підлягають обов'язковому прийняттю, реєстрації та первинному розгляду відділом документування службової діяльності у день надходження або не пізніше наступного робочого дня, якщо повідомлення надійшло у вихідні, святкові та неробочі дні (поза робочим часом), відповідно до Положення про порядок роботи зі зверненнями громадян і організації їх особистого прийому в системі Міністерства внутрішніх справ України, затвердженого наказом МВС України від 10.10.2004 № 1177.

У правому нижньому куті чи іншому вільному від тексту місці повідомлення проставляється дата надходження та вхідний номер повідомлення.

Особа, відповідальна за прийняття та реєстрацію повідомлення про корупцію, повинна бути попереджена про відповідальність за протиправне розголошення інформації, що міститься у повідомленні.

Обробка персональних даних заявників та викривачів здійснюється відповідно до вимог Закону України «Про захист персональних даних».

Викривачам гарантується конфіденційність їх повідомлень та надання інших гарантій, передбачених чинними нормативно-правовими актами, антикорупційною програмою Юридичної особи.

2.4. Порядок попереднього розгляду повідомлень

Попередній розгляд повідомлень про корупцію здійснюється відділом документування службової діяльності або Уповноваженим в день отримання або не пізніше наступного робочого дня за днем отримання. Попередній розгляд передбачає:

1) З'ясування, чи стосуються наведені у повідомленні про корупцію інформація та факти про порушення встановлених Законом вимог, заборон та обмежень, зокрема:

– обмежень щодо використання службових повноважень чи свого становища (ст. 22);

– обмежень щодо одержання подарунків (ст. 23, 24);

– обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (ст. 25);

– обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування (ст. 26);

– обмежень спільної роботи близьких осіб (ст. 27);

– вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (ст. 28–36);

– вимог до поведінки осіб, додержання вимог закону та етичних норм поведінки (ст. 37, 38);

– вимог щодо пріоритету інтересів (ст. 39);

– вимог щодо політичної нейтральності (ст. 40);

– вимог щодо неупередженості (ст. 41);

– вимог щодо компетентності і ефективності (ст. 42);

– вимог щодо нерозголошення інформації (ст. 43);

– вимог щодо утримання від виконання незаконних рішень чи доручень (ст. 44);

– вимог щодо подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (ст. 45);

– вимог щодо своєчасності подання декларацій (ст. 49).

– порушень вимог фінансового контролю, передбаченого статтями 45-46, 48-52 Закону України «Про запобігання корупції»;

– вимог щодо (стаття 53-53⁸): нерозголошення інформації про викривача; забезпечення умов для повідомлень про порушення вимог Закону іншою особою, зокрема через спеціальні телефонні лінії, офіційні веб-сайти, засоби електронного зв'язку; розгляду анонімного повідомлення; вжиття заходів щодо припинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення; порушення прав та гарантії захисту викривача; захисту трудових прав викривача; право викривача на конфіденційність та анонімність; право викривача на отримання інформації; негайного письмового повідомлення про його вчинення спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії Корупції

- заборон на одержання пільг, послуг і майна органами державної влади та органами місцевого самоврядування (ст. 54);
- вимог щодо проведення спеціальної перевірки (ст. 56);
- вимог щодо прозорості та доступу до інформації (ст. 60);
- вимог щодо запобігання корупції в діяльності юридичної особи (ст. 61);
- вимог щодо обов'язкового затвердження антикорупційної програми юридичної особи (ст. 62).

2) Встановлення суб'єкта ймовірного вчинення порушення вимог Закону та належності отриманого повідомлення до компетенції керівника Юридичної особи. Повідомлення про корупцію повинні стосуватися діяльності Юридичної особи та працівників.

3) Встановлення анонімне чи неанонімне повідомлення. У неанонімному повідомленні має бути зазначено прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання громадянина. Письмове звернення повинно бути підписано заявником (заявниками) із зазначенням дати. В електронному зверненні також має бути зазначено електронну чи поштову адресу, на яку заявнику може бути надіслано відповідь, або інші відомості про інші засоби зв'язку з ним. Повідомлення про корупцію без зазначення місця проживання, не підписане автором (авторами), а також таке, з якого неможливо встановити авторство, визнається анонімним. Анонімне повідомлення підлягає розгляду, якщо наведена у ньому інформація стосується конкретної особи, містить фактичні дані, які можуть бути перевірені. Не розглядаються повторні звернення до одного й того ж органу, від одного й того ж самого громадянина, з одного й того ж самого питання, якщо перше звернення вирішено по суті, та звернення осіб, визнаних судом недієздатними. Рішення про припинення розгляду такого повідомлення звернення приймає керівник Юридичної особи, про що повідомляється особі, яка подала звернення.

4) Встановлення наявності загрози життю, житлу, здоров'ю та майну викривача або його близьких осіб, а також інформації про звільнення чи примушення до звільнення, притягнення до дисциплінарної відповідальності чи піддання з боку посадових осіб Юридичної особи щодо викривача інших негативних заходів впливу (переведення, атестація, зміна умов праці, відмова в призначенні на вищу посаду, скорочення заробітної плати тощо) або загрозу таких заходів впливу щодо викривача або члена його сім'ї.

У разі якщо отримана інформація про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону не належить до компетенції Юридичної особи, таке повідомлення надсилається без проведення попередньої перевірки для розгляду до відповідного спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції відповідно до додатку 3. За неанонімними повідомленнями про це також повідомляється викривач у триденний строк із роз'ясненням щодо компетенції органів або юридичних осіб, уповноважених на проведення перевірки або розслідування відповідної інформації.

У разі якщо отримана інформація стосується дій або бездіяльності керівника Юридичної особи або Уповноваженого, така інформація без

проведення попередньої перевірки у триденний строк надсилається до спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції відповідно до додатку 3. За неанонімними повідомленнями про це також інформується викривач у триденний строк.

Відділ документування службової діяльності готує реєстраційну картку за результатами попереднього розгляду повідомлення, у якій визначає підрозділ (особу) для здійснення попередньої перевірки та надає всю інформацію курівнику Юридичної особи на розгляд та додаткового обліку Уповноваженим, крім випадків, якщо зміст повідомлення стосується його протиправної діяльності.

2.5. Порядок розгляду анонімних повідомлень про корупцію

За результатами попереднього розгляду інформації, викладеної у анонімному повідомленні, керівник Юридичної особи ухвалює рішення щодо особи, яка буде проводити її перевірку, терміни проведення такої перевірки шляхом накладення відповідної резолюції.

До попередньої перевірки можуть залучатися інші працівники Юридичної особи, до компетенції яких належить питання, порушене в повідомленні.

Анонімне повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону підлягає перевірці у строк не більше 15 днів від дня його отримання. Якщо у вказаний термін перевірити інформацію, що міститься в повідомленні, неможливо, керівник Юридичної особи або перший заступник продовжують термін розгляду повідомлення до 30 днів від дня його отримання.

Працівникам Юридичної особи, яким доручено проведення перевірки викладеної у анонімному повідомленні інформації, надається право:

1) Отримувати від структурних підрозділів Юридичної особи інформацію і матеріали, необхідні для проведення попередньої перевірки, у тому числі з обмеженим доступом або таку, що містить державну таємницю (у разі наявності відповідного допуску).

2) Отримувати від працівників Юридичної особи усні та письмові пояснення з питань, які виникають під час проведення попередньої перевірки.

3) Запрошувати викривача та інших осіб (за згодою), які причетні до фактів, що стали причиною звернення до Юридичної особи, й одержувати від них (за згодою) усні та письмові пояснення, інші документальні матеріали (їх копії), що стосуються перевірки інформації зазначеної в повідомленні.

4) Зв'язуватися з викривачем у разі потреби для уточнення інформації, одержувати від нього за його згодою усні або письмові пояснення, інші документальні матеріали (їх копії) стосовно змісту повідомлення.

5) Ініціювати перед керівником Юридичної особи питання щодо надсилання запитів до державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності з метою отримання від них відповідної інформації та матеріалів, необхідних для проведення попередньої перевірки.

Результати перевірки доповідаються керівнику Юридичної особи. У разі підтвердження викладеної у повідомленні інформації про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону керівник Юридичної особи вживає заходів щодо припинення виявленого порушення, усунення його наслідків та притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності, а у випадках виявлення ознак кримінального або адміністративного правопорушення також інформує спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції відповідно до додатку 3.

Керівник Юридичної особи у разі виявлення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення чи одержання повідомлення про вчинення такого правопорушення працівниками Юридичної особи, зобов'язаний у межах своїх повноважень ужити заходів щодо припинення такого правопорушення та негайно, протягом 24 годин, письмово повідомити про його вчинення спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції відповідно до додатку 3.

2.6. Попередня перевірка інформації, зазначеної у неанонімному повідомленні

За результатами попереднього розгляду інформації, викладеної у неанонімному повідомленні, керівник Юридичної особи ухвалює рішення щодо особи, яка буде проводити її перевірку, а також встановлює терміни проведення такої перевірки шляхом накладення відповідної резолюції.

До попередньої перевірки можуть залучатися працівники Юридичної особи, до компетенції яких належить питання, порушене в повідомленні. У разі надходження повідомлення про корупційні дії Уповноваженого, він не допускається до проведення попередньої перевірки.

Попередня перевірка інформації, яка міститься у повідомленнях про корупцію, підлягає попередній перевірці у строк не більш як десяти робочих днів з дня його реєстрації.

За результатами попередньої перевірки керівник підрозділу (особа), на якого було покладено завдання її провести, ознайомлює з її змістом та усіма матеріалами Уповноваженого, якщо він не брав участь у попередній перевірці, та у подальшому доповідає про її результати доповідною запискою на ім'я керівника Юридичної особи з відповідними пропозиціями щодо подальшого вирішення вказаного питання.

За результатами попередньої перевірки керівник Юридичної особи, приймає одне з таких рішень:

- 1) Призначити проведення внутрішньої (службової) перевірки або розслідування інформації у разі підтвердження фактів, викладених у повідомленні, або необхідності подальшого з'ясування їх достовірності.

- 2) Передати матеріали до органу досудового розслідування у разі встановлення ознак кримінального правопорушення або до інших органів, уповноважених реагувати на виявлені правопорушення в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України.

3) Закрити провадження у разі непідтвердження фактів, викладених у повідомленні.

Викривачу надається детальна письмова інформація про результати попередньої перевірки за його повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону у триденний строк з дня завершення відповідної перевірки. Повідомлення здійснюється тим самим каналом зв'язку, яким надійшло повідомлення або іншим способом, визначеним особою, яка отримала таке повідомлення.

2.7. Порядок проведення внутрішньої (службової) перевірки або розслідування за повідомленнями про корупцію

Внутрішня (службова) перевірка або розслідування за повідомленням про корупцію проводиться у строк не більше 30 днів з дня завершення попередньої перевірки. Якщо у зазначений строк перевірити повідомлену інформацію неможливо, керівником Юридичної особи чи Уповноважений подовжують строк перевірки або розслідування інформації до 45 днів, про що повідомляється викривач.

Внутрішню (службову) перевірку або розслідування за повідомленням про корупцію здійснюють особи, які визначені керівником Юридичної особи у відповідному наказі. Проведення внутрішньої (службової) перевірки або розслідування не може бути доручене особі, про яку або близьких їй осіб вказується у повідомленні про корупцію.

Проведення внутрішньої (службової) перевірки або розслідування стосовно поліцейських проводиться відповідно до Порядку проведення службових розслідувань у Національній поліції України та Положення про дисциплінарні комісії в Національній поліції України, затверджені наказом МВС України від 07.11.2018 № 893 «Про реалізацію окремих положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України».

За результатами внутрішньої (службової) перевірки або розслідування керівником Юридичної особи приймається одне з таких рішень:

1) Передати матеріали до органу досудового розслідування у разі встановлення ознак кримінального правопорушення або до інших органів, уповноважених реагувати на виявлені правопорушення відповідно до додатку 3. У разі виявлення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення чи одержання повідомлення про вчинення такого правопорушення працівниками, керівник Юридичної особи зобов'язаний у межах своїх повноважень ужити заходів щодо припинення такого правопорушення та негайно, протягом 24 годин, письмово повідомити про його вчинення спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції.

2) У межах компетенції про притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні законодавства, інформацію стосовно яких повідомлено, про усунення виявлених порушень, причин та умов вчинення правопорушення, спричинених ними наслідків, а також про здійснення заходів щодо відновлення прав і законних інтересів осіб та відшкодування збитків, шкоди, завданої фізичним та юридичним особам внаслідок допущених порушень.

Викривачу надається детальна письмова інформація про результати внутрішньої (службової) перевірки або розслідування за його повідомленням про корупцію у триденний строк з дня завершення такої перевірки (розслідування). Повідомлення здійснюється тим самим каналом зв'язку, яким надійшло повідомлення або іншим способом, визначеним особою, яка отримала таке повідомлення.

Облік проведених внутрішніх (службових) розслідувань та перевірок повідомлень про корупцію здійснюється Уповноваженим відповідно до встановленої форми.

Контроль за дотриманням визначених строків, покладається на керівника відділу документування службової діяльності Юридичної особи.

2.8. Зберігання та доступ до повідомлень про корупцію

Повідомлення, отримані через спеціальну телефонну лінію, електронну пошту та офіційний веб-портал, матеріали попередньої та внутрішньої (службової) перевірок або розслідувань повідомлень про корупцію, зберігаються протягом трьох років з дня отримання такої інформації.

Доступ до зареєстрованих повідомлень про корупцію мають:

- 1) Керівник Юридичної особи, перший заступник та заступники.
- 2) Уповноважений.
- 3) Працівники відділу документування службової діяльності.
- 4) Керівники структурних підрозділів Юридичної особи, особи, які виконують їх обов'язки (у частині повідомлень, розгляд яких належить до компетенції очолюваного ними структурного підрозділу).
- 5) Посадові особи керівником Юридичної особи (у частині повідомлень, розгляд яких їм доручено керівником самостійного структурного підрозділу).
- 6) Інші особи, визначені законодавством.

2.9. Контроль за дотриманням порядку перевірки повідомлень про корупцію

Контроль за дотриманням вимог порядку перевірки здійснюється Уповноваженим та керівником Юридичної особи.

Уповноважений щомісячно проводить моніторинг виконання в Юридичній особі вимог щодо організації роботи із повідомленнями про корупцію. Надає інформацію про результати розгляду таких повідомлень до Національного агентства з питань запобігання корупції.

Оскарження рішень, ухвалених за результатами розгляду повідомлень, здійснюється в порядку, визначеному чинним законодавством України.

За порушення організації роботи з повідомленнями, невиконання під час отримання, обробки та ухвалення рішень винні особи притягаються до передбаченої чинним законодавством відповідальності.

2.10. Захист прав викривачів та їх заохочення

Права викривача виникають з моменту повідомлення інформації про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону.

Викривач має право:

- 1) Бути повідомленим про свої права та обов'язки, передбачені Законом.
- 2) Подавати докази на підтвердження своєї заяви.
- 3) Отримувати від уповноваженого органу, до якого він подав повідомлення, підтвердження його прийняття і реєстрації.
- 4) Давати пояснення, свідчення або відмовитися їх давати.
- 5) На безоплатну правову допомогу у зв'язку із захистом своїх прав.
- 6) На конфіденційність.
- 7) Повідомляти про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону без зазначення відомостей про себе (анонімно).
- 8) У разі загрози життю і здоров'ю на забезпечення безпеки щодо себе та близьких осіб, майна та житла або на відмову від таких заходів.
- 9) На відшкодування витрат у зв'язку із захистом прав викривачів, витрат на адвоката у зв'язку із захистом прав особи як викривача, витрат на судовий збір.
- 10) На винагороду у визначених законом випадках – надання грошової премії; підвищення заробітної плати (грошового забезпечення); надання позачергової відпустки; цінний подарунок; інші заохочувальні заходи матеріального або нематеріального характеру.
- 11) На отримання психологічної допомоги.
- 12) На звільнення від юридичної відповідальності у визначених законом випадках.
- 13) Отримувати інформацію про стан та результати розгляду, перевірки та/або розслідування за фактом повідомлення ним інформації.

Права та гарантії захисту викривачів поширюються на близьких осіб викривача.

Викривачу, його близьким особам не може бути відмовлено у прийнятті на роботу, їх не може бути звільнено чи примушено до звільнення, притягнуто до дисциплінарної відповідальності чи піддано з боку керівника Юридичної особи іншим негативним заходам впливу (переведення, атестація, зміна умов праці, відмова у призначенні на вищу посаду, зменшення заробітної плати тощо) або загрози таких заходів впливу у зв'язку з повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону.

До негативних заходів також належать формально правомірні рішення і дії керівника Юридичної особи, які носять вибіркового характеру, зокрема, не застосовуються до інших працівників у подібних ситуаціях та/або не застосовувалися до працівника у подібних ситуаціях раніше.

У разі відсторонення працівника, який є викривачем, від виконання трудових обов'язків не з його вини оплата праці на період відсторонення здійснюється в розмірі середньої заробітної плати працівника за останній рік.

Викривачу, його близьким особам не може бути відмовлено в укладенні чи продовженні договору, трудового договору (контракту), наданні адміністративних та інших послуг у зв'язку з повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону. Забороняється створювати перешкоди викривачу, його близьким особам у подальшому здійсненні ними їх трудової, професійної, господарської, громадської, наукової або іншої діяльності, проходженні ними служби чи навчання, а також вживати будь-яких дискримінаційних заходів у зв'язку з повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону.

Викривачу, його близьким особам, права яких порушені всупереч положенням частин першої-третьої статті 534 Закону, гарантується поновлення їх порушених прав.

Викривач, його близькі особи, звільнені з роботи у зв'язку з повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, підлягають негайному поновленню на попередній роботі (посаді), а також їм виплачується середній заробіток за час вимушеного прогулу, але не більш як за один рік. Якщо заява про поновлення викривача, його близької особи на роботі (посаді) розглядається більше одного року не з їхньої вини, їм виплачується середній заробіток за весь час вимушеного прогулу.

Викривач, його близькі особи, переведені на іншу постійну нижчеоплачувану роботу (посаду) у зв'язку з повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, підлягають негайному поновленню на попередній роботі (посаді), а також їм виплачується різниця в заробітку за час виконання нижчеоплачуваної роботи, але не більш як за один рік. Якщо заява про поновлення викривача, його близької особи на роботі розглядається більше одного року не з їхньої вини, їм виплачується середній заробіток за весь час вимушеного прогулу.

У разі наявності підстав для поновлення на роботі працівника, звільненого у зв'язку із здійсненням ним, його близькою особою повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, та за його відмови від такого поновлення йому виплачується грошова компенсація у розмірі шестимісячного середнього заробітку, а в разі неможливості поновлення – у розмірі дворічного середнього заробітку.

Заборонено розкривати інформацію про особу викривача, його близьких осіб або інші дані, які можуть ідентифікувати особу викривача, його близьких осіб, третім особам, які не залучаються до розгляду, перевірки та/або розслідування повідомлених ним фактів, а також особам, дій або бездіяльності яких стосуються повідомлені ним факти, крім випадків, установлених Законом.

У разі якщо Законом дозволяється без згоди викривача ухвалення обґрунтованого рішення про розголошення інформації про викривача або інформації, яка може ідентифікувати особу викривача, викривач повинен бути повідомлений про це Уповноваженим або іншою особою, яка визначена

керівником Юридичної особи, не пізніше ніж за 18 робочих днів до дня розкриття відповідної інформації шляхом вручення йому повідомлення про ухвалення відповідного рішення під розписку. У повідомленні про розкриття інформації про особу викривача має бути вказано коло осіб, яким буде розголошена інформація, а також підстави такого розголошення.

За незаконне розкриття відомостей про викривача настає відповідальність, передбачена законом.

Викривач має право отримувати інформацію про стан та результати розгляду, перевірки та/або розслідування у зв'язку із здійсненим ним повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону.

Викривач не несе юридичної відповідальності за повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, поширення зазначеної у повідомленні інформації, незважаючи на можливе порушення таким повідомленням своїх службових, цивільних, трудових чи інших обов'язків або зобов'язань.

Повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону не може розглядатися як порушення умов конфіденційності, передбачених цивільним, трудовим або іншим договором (контрактом).

Викривач звільняється від цивільно-правової відповідальності за майнову та/або моральну шкоду, завдану внаслідок здійснення повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, крім випадку здійснення завідомо неправдивого повідомлення. У разі неумисного повідомлення викривачем недостовірної інформації вона підлягає спростуванню у порядку, визначеному Цивільним кодексом України.

2.11. Повноваження уповноваженого з антикорупційної діяльності у сфері захисту викривачів

Уповноважений відповідальний за реалізацію повноважень із захисту викривачів, які звернулись до Юридичної особи із повідомленням про корупцію.

До повноважень Уповноваженого у сфері захисту викривачів належать:

1) Організація роботи внутрішніх каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, отримання та організація розгляду повідомленої через такі канали інформації.

2) Співпраця з викривачами, забезпечення дотримання їхніх прав та гарантій захисту, передбачених законом.

3) Надання працівникам Юридичної особи методичної допомоги та консультацій щодо повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону та захисту викривачів, проведення внутрішніх навчань з цих питань.

На виконання повноважень у сфері захисту викривачів Уповноважений має право:

1) Витребувати від інших структурних підрозділів Юридичної особи документи, у тому числі ті, що містять інформацію з обмеженим доступом (крім державної таємниці), та робити чи отримувати їх копії.

2) Викликати та опитувати осіб, дій або бездіяльності яких стосуються повідомлені викривачем факти.

3) Звертатися до НАЗК щодо порушених прав викривача, його близьких осіб.

4) Вносити подання керівнику Юридичної особи про притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності за порушення антикорупційного законодавства.

5) Виконувати інші визначені Законом повноваження, спрямовані на всебічний розгляд повідомлень викривачів та захист їхніх прав та свобод.

Уповноважений та посадові особи, до повноважень яких належить організація роботи внутрішніх каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, отримання та організація розгляду повідомленої через них інформації, співпраця з викривачами, підзвітний і відповідальний у своїй діяльності лише перед керівником Юридичної особи.

ВИСНОВКИ

Таким чином, права та гарантії викривачів виникають з моменту повідомлення інформації про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», вони поширюються на **близьких осіб** викривачів коло яких визначено у ч. 3 ст. 53³ Закону України «Про запобігання корупції»). Проте Законом України «Про запобігання корупції» не визначено термін, на який фізична особа набуває статус викривача.

Документальне підтвердження статусу викривача відповідно до роз'яснення НАЗК від 23.06.2020 «Щодо правового статусу викривача» здійснюється декількома способами, зокрема копія відповіді органу (закладу, установи, організації або юридичної особи) на повідомлення (заяву, скаргу тощо) викривача (зразок додається).

- копія листа органу (закладу, установи, організації або юридичної особи) про результати попередньої перевірки за повідомленням викривача про можливі факти корупційних правопорушень;

- копія повідомлення Національному агентству про початок досудового розслідування за участю викривача;

- копія повідомлення Національному агентству про участь викривача у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією;

- витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань, до якого внесені відомості про заявника (викривача) у справі про корупційний злочин;

- інші документи, видані уповноваженими органами, які підтверджують, що особа є викривачем у зв'язку із повідомленням нею інформації про можливі факти корупційних правопорушень.

Правовий статус викривача передбачає його право на отримання інформації про стан та результати розгляду, перевірки та/або розслідування у зв'язку із здійсненням ним повідомленням. При цьому зберігаючи право викривача, його близьких осіб, на конфіденційність та анонімність.

Законодавчо регламентовані процедури захисту викривачів та його близьких осіб, сприяють ефективній боротьбі з корупцією, проте така діяльність залежить від ефективної взаємодії викривачів та уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції.

Проте, правові гарантії викривачів такі як конфіденційність, анонімність, а також особлива процедура розголошення викривача, що передбачені чинним законодавством в деякій мірі є перешкодою для присудження винагороди судовим рішенням, тому ми підтримуємо думку щодо винесення окремої ухвали від вироку суду (яка надаватиметься лише викривачу або його представнику) із зазначенням дійсних даних викривача задля забезпечення можливості отримання виплати. При цьому зберігатиметься конфіденційність даних викривача.

Викривач несе відповідальності за завідомо неправдиве повідомлення (ч. 1 ст. 383 КК України), об'єктивна сторона якого полягає в завідомо неправдивому, тобто такому, що не відповідає дійсності, повідомленні про вчинення злочину, яке направлено суду, прокурору, слідчому або органу дізнання. Злочин вважається закінченим з моменту надходження такого повідомлення до цих адресатів, незалежно від того, порушена кримінальна справа чи ні⁵⁸. У разі неумисного повідомлення викривачем недостовірної інформації вона підлягає спростуванню у порядку, визначеному Цивільним кодексом України.

⁵⁸ ККС ВС надав пояснення щодо завідомо неправдивого повідомлення про злочин URL: <https://legalhub.online/sudova-praktyka/kks-vs-nadav-poyasnennya-shhodo-zavidomo-nepravdyvogo-povidomlennya-pro-zlochyn/>

ЗРАЗОК ОПИТУВАЛЬНОГО ЛИСТА

Посадовим особам під час отримання повідомлень про порушення вимог Закону телефонним зв'язком рекомендується використовувати цей опитувальний лист для фіксації довідкової інформації.

Перелік питань:

1) ім'я та контактна інформація (відомості для листування): Ви готові надати нам свою контактну інформацію? Ця інформація не буде передаватись нікому без Вашої прямої згоди. Ви також може залишитися анонімним; однак зауважте, що розгляд повідомлення про корупцію вимагає додаткової інформації і може виникнути необхідність зв'язатися з Вами, а це можливо тільки якщо ми матимемо Вашу контактну інформацію.

Ім'я, прізвище, контактна інформація заявника (номер телефону, електронна адреса). Рід занять, стаття, вік – встановлюється за можливістю.

2) у чому Ви бачите прояв корупції? Назвіть прізвище, ім'я та по батькові особи, яка вчинила корупційне правопорушення або правопорушення, пов'язане з корупцією, а також її місце роботи та посаду;

3) Надайте детальний опис обставин цього випадку: проблеми із декларуванням, конфлікт інтересів, отримання подарунку, хабарництво, інші порушення антикорупційного законодавства (спробуйте зазначити категорію)?

4) де, коли і в якому підрозділі Юридичної особи стався випадок (час, місце, структурний підрозділ)?

5) коли та яким чином Ви дізналися про цей випадок, з яких джерел надійшла інформація?

6) хто ще може знати про цей випадок вчинення правопорушення? Якщо так, чи можете Ви сказати, хто саме (прізвище, ім'я, по батькові, місце роботи, контактний номер)?

7) чому, на Вашу думку, цей випадок включає неправомірне або навіть злочинне діяння? Яким чином на Вашу думку вказана інформація може бути підтверджена?

8) чи траплялися такі випадки в минулому? Якщо так, чи надавалося повідомлення про них раніше, і які заходи були вжиті у зв'язку із ними?

9) чи є у Вас можливість надати докази/документи, які підтверджують протиправність діянь?

10) які дії вже були Вами виконані? Повідомлення подається повторно, якщо так, то коли і кому про вказане Ви повідомляли? Який результат попереднього розгляду Вашого повідомлення?

11) чому Ви вирішили повідомити про цей випадок?

12) чи бажаєте Ви щось додати?

ПЕРЕЛІК

корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією, за які законом встановлено кримінальну/адміністративну відповідальність, визначення підслідності кримінальних правопорушень

Перелік корупційних правопорушень, за вчинення яких передбачено кримінальну відповідальність

Відповідно до примітки до статті 45 Кримінального кодексу України корупційними злочинами, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, згідно з цим Кодексом вважаються злочини, передбачені:

статтею 191 (привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем);

статтею 262 (викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем);

статтею 308 (викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем);

статтею 312 (викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем);

статтею 313 (викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням);

статтею 320 (порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів);

статтею 357 (викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження);

статтею 410 (викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем).

Згідно з приміткою до статті 45 Кримінального кодексу України також корупційними злочинами, відповідно до цього Кодексу, вважаються злочини, передбачені:

статтею 210 (нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних

призначень або з їх перевищенням);

статтею 354 (підкуп працівника підприємства, установи чи організації);

статтею 364 (зловживання владою або службовим становищем);

статтею 364⁻¹ (зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми);

статтею 365⁻² (зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги);

статтею 368 (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою);

статтею 368⁻² (незаконне збагачення);

статтею 368⁻³ (підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми);

статтею 368⁻⁴ (підкуп особи, яка надає публічні послуги);

статтею 369 (пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі);

статтею 369⁻² (зловживання впливом).

Згідно з статтею 216 Кримінального процесуального кодексу України встановлена така підслідність щодо досудового розслідування корупційних кримінальних правопорушень:

Національна поліція України - щодо злочинів, передбачених статтями 262, 308, 312, 313, 320, 357, 364⁻¹, 365⁻², 368⁻³, 368⁻⁴ Кримінального кодексу України.

Національне антикорупційне бюро України - щодо злочинів, передбачених статтями 191, 210, 354 (стосовно працівників юридичних осіб публічного права), 364, 368, 368⁻², 369, 369⁻², 410 Кримінального кодексу України, якщо наявна хоча б одна з таких умов:

1) злочин вчинено:

Президентом України, повноваження якого припинено, народним депутатом України, Прем'єр-міністром України, членом Кабінету Міністрів України, першим заступником та заступником міністра, членом Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольного комітету України, Головою Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Головою Фонду державного майна України, його першим заступником та заступником, членом Центральної виборчої комісії, Головою Національного банку України, його першим заступником та заступником, членом Ради Національного банку України, Секретарем Ради національної безпеки і оборони

України, його першим заступником та заступником, Постійним Представником Президента України в Автономній Республіці Крим, його першим заступником та заступником, радником або помічником Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України;

державним службовцем, посада якого належить до категорії "А";

депутатом Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатом

обласної ради, міської ради міст Києва та Севастополя, посадовою особою місцевого самоврядування, посаду якої віднесено до першої та другої категорій посад;

суддею, суддею Конституційного Суду України, присяжним (під час виконання ним обов'язків у суді), Головою, заступником Голови, членом, інспектором Вищої ради правосуддя, Головою, заступником Голови, членом, інспектором Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;

прокурорами органів прокуратури, зазначеними у пунктах 1-4, 5-11 частини першої статті 15 Закону України "Про прокуратуру";

особою вищого начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, органів та підрозділів цивільного захисту, вищого складу Національної поліції, посадовою особою митної служби, якій присвоєно спеціальне звання державного радника податкової та митної справи III рангу і вище, посадовою особою органів державної податкової служби, якій присвоєно спеціальне звання державного радника податкової та митної справи III рангу і вище;

військовослужбовцем вищого офіцерського складу Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України;

керівником суб'єкта великого підприємництва, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків;

2) розмір предмета злочину або завданої ним шкоди в п'ятсот і більше разів перевищує розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленої законом на час вчинення злочину (якщо злочин вчинено службовою особою державного органу, правоохоронного органу, військового формування, органу місцевого самоврядування, суб'єкта господарювання, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків);

3) злочин, передбачений статтею 369, частиною першою статті 369² Кримінального кодексу України, вчинено щодо службової особи, визначеної у частині четвертій статті 18 Кримінального кодексу України або у пункті 1 частини п'ятої статті 216 Кримінального процесуального кодексу України.

Перелік правопорушень, пов'язаних з корупцією за вчинення яких передбачено адміністративну відповідальність

Відповідно до глави 13-А "Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією" Кодексу України про адміністративні правопорушення адміністративна відповідальність передбачена за:

порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (стаття 172⁴);

порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків (стаття 172⁵);

порушення вимог фінансового контролю (стаття 172⁶); порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (стаття 172⁷);

незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень (стаття 172⁸);

невжиття заходів щодо протидії корупції (стаття 172⁹).

Згідно зі статтею 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення у справах про адміністративні правопорушення, що розглядаються органами, зазначеними в статтях 218-221 цього Кодексу, протоколи про правопорушення, передбачені статтями 172⁴-172⁹, мають право складати уповноважені на те посадові особи Національної поліції України та Національного агентства з питань запобігання корупції.

Перелік правопорушень, пов'язаних з корупцією, за вчинення яких може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності (не є виключним)

1. Неприйняття антикорупційної програми, неподання на погодження антикорупційної програми Національному агентству (стаття 19).

2. Обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища (стаття 22 Закону).

3. Обмеження щодо одержання подарунків (стаття 23 Закону).

4. Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (стаття 25 Закону).

5. Обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування (стаття 26 Закону).

6. Обмеження спільної роботи близьких осіб (стаття 27 Закону).

7. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (стаття 28 Закону).

8. Порухення правил етичної поведінки (статті 38-44).

9. Недотримання вимог статті 53:

розголошення інформації про викривача;

відсутність умов для повідомлень про порушення вимог Закону іншою особою, зокрема через спеціальні телефонні лінії, офіційні веб-сайти, засоби електронного зв'язку;

невиконання вимог розгляду анонімного повідомлення;

відсутність негайного реагування у вигляді письмового повідомлення про вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції.

10. Недотримання вимог щодо організації проведення спеціальної перевірки (статті 56-58).

11. Непроведення службового розслідування стосовно особи, яка вчинила корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення (стаття 65).

12. Недотримання вимог щодо незаконних актів та правочинів (стаття 67) ⁵⁹.

⁵⁹ Додаток 2 до Методичних рекомендацій щодо організації роботи із повідомленнями про корупцію, внесеними викривачами (розділ I) Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції

Додаток 3

Згідно додатку 1 до Роз'яснень
Національного агентства з питань
запобігання корупції 23.06.2020 № 5

Зразок листа-відповіді

ПІБ викривача
Адреса викривача

найменування органу (закладу, установи, організації або юридичної особи), який надає відповідь розглянуто Ваше (звернення, запит тощо) щодо підтвердження Вашого статусу як викривача.

Повідомляємо, що відповідно до абзацу двадцятого частини першої статті 1 Закону України «Про запобігання корупції» викривачем вважається фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомила про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, вчинених іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв'язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання.

Інформуємо, що до (найменування органу (закладу, установи, організації або юридичної особи, який надає відповідь) надходило Ваше повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», вчинених іншою особою.

У вищевказаному повідомленні Вами (необхідне обирається):

- повідомлено фактичні дані, які можуть бути перевірені;
- зазначено, що надана інформація стала Вам відома у зв'язку з (найменування трудової, професійної, господарської, громадської, наукової діяльності, проходженням служби чи навчання або участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання).

Враховуючи наведене, Ви можете реалізовувати Ваші права як викривач, передбачені Законом України «Про запобігання корупції».

ПОРЯДОК
ведення Реєстру проведених уповноваженою особою (підрозділом) з
антикорупційної діяльності Юридичної особи, що належить до сфери
управління МВС України, згідно з Антикорупційною програмою
службових розслідувань та перевірок, переліку відомостей, які
зберігаються в ньому, та режиму доступу до них

Цей Порядок встановлює процедуру формування та ведення Реєстру проведених уповноваженою особою (підрозділом) з антикорупційної діяльності Юридичної особи, що належить до сфери управління МВС України, згідно з Антикорупційною програмою службових розслідувань та перевірок (далі – Реєстр), переліку відомостей, які зберігаються в ньому, та режиму доступу до них.

Реєстр є базою даних, що містить відомості про:

- дати початку та завершення службового розслідування/перевірки; підстава для проведення службового розслідування/перевірки;
- стислий виклад інформації та фактів, які становили предмет службового розслідування/перевірки;
- перелік осіб, які проводили службове розслідування/перевірку;
- результати службового розслідування/перевірки;
- іншу важливу інформацію.

Реєстр ведеться державною мовою в письмовій формі (шляхом ведення журналу) або електронній формі за зразком (додаток 1). У випадку ведення Реєстру в письмовій формі, відповідний журнал обліку повинен бути прошнурований, пронумерований та скріплений підписом Уповноваженого. Записи в журналі виконуються розбірливо чорнилом темного кольору або кульковою ручкою.

Відомості до Реєстру вносяться Уповноваженим, згідно з матеріалами внутрішніх службових розслідувань та перевірок.

Внесення, зміна або видалення даних у Реєстрі здійснюється Уповноваженим не пізніше двох робочих днів із дня надходження відповідних документів або отримання відповідної інформації. Про зміну чи видалення даних у Реєстрі робиться примітка із зазначенням дати, підстави (з посиланням на документ) для такої зміни або видалення.

Інформація, яка міститься в Реєстрі, є конфіденційною і не підлягає розголошенню. Інформація з Реєстру надається Уповноваженим на вимогу керівника Юридичної особи, крім випадків, коли така інформація стосується їхніх можливих неправомірних дій або на законну вимогу правоохоронних органів чи суду з урахуванням вимог законодавства про захист персональних даних.

Інформація, яка міститься в Реєстрі, підлягає зберіганню строком три роки.

Інформація, яка міститься в Реєстрі, може використовуватися Уповноваженим для виконання своїх повноважень у рамках впровадження в діяльність Юридичної особи, антикорупційних заходів, передбачених антикорупційною програмою.

Додаток 5

до Порядку ведення Реєстру проведених згідно з Антикорупційною програмою службових розслідувань та перевірок, переліку відомостей, які зберігаються в ньому, та режиму доступу до них

ФОРМА
ведення обліку проведених згідно з Антикорупційною програмою
Юридичної особи, службових розслідувань та перевірок

Реєстраційний номер службового розслідування/перевірки	ПІБ Працівника Юридичної особи щодо якого проводилось розслідування/перевірка	Підстава та період проведення службового розслідування/перевірки	Предмет службового розслідування/перевірки	Особи, що привели службове розслідування/перевірку	Результати службового розслідування/перевірки	Примітки (інша важлива інформація)
1	2	3	4	5	6	7

ФОРМА
обліку повідомлень, отриманих від працівників Юридичної особи, про
пропозицію подарунка/неправомірної вигоди

№ з/п	Дата та канал надходження інформації	Відомості щодо обставин (час, місце, обов'язки, які на той час виконував працівник) надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, одержання подарунків або виявлення їх у	Дані про працівника, якому надійшла пропозиція (який одержав, виявив) подарунок/не правомірну вигоду	Дані про особу, яка висловила пропозицію подарунка/неправомірної вигоди	Відомості щодо складання акту відповідно до ст. 24 Закону України «Про запобігання корупції»	Відомості про проведення службового розслідування
1	2	3	4	5	6	7

Результати проведення службового розслідування	Чи звертався працівник письмово для одержання консультації з цього питання до територіального органу Національного агентства з питань запобігання	Місце знаходження предмета неправомірної вигоди, одержаного чи виявленого	Інформування спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції	Примітки (інша важлива інформація)
8	9	10	11	12

* Термін «подарунок» вживається у значенні, визначеному ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції», – грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які надають/одержують безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової.